

Tumačenje *Timeja*: o nebu, nižim božanstvima i nebeskim duhovima (Kalcidije i Herman Dalmatin)

Platon u *Timeju* kozmos drži »svetištem vječnih bogova« (*agalma ton aidion theon*; 37d). Osim o demijurgu, govori on i o drugim bogovima koje naziva djecom (*paides*; 43a) i kojima prepušta rađanje smrtnih bića (41b–41e). Naziva ih i mladim bogovima (42d). Ti su bogovi postali, ali su nepropadljivi. To su vidljivi bogovi. Većina tumača Platonova mitskog kazivanja iz *Timeja* drži da se to odnosi na zvjezdana božanstva. Osim vidljivih, Platon međutim spominje i neka druga nevidljiva božanstva koja imenuje demonima (*daimones*; 40d–e). No što su uistinu prema Platonu ta »niža« božanstva? Odgovor na to pitanje tražili su mnogi tumači njegove filozofije, pa i Kalcidije.

Poznato je da se Herman Dalmatin u kozmologiji izloženoj u spisu *De essentiis* u velikoj mjeri oslanjao na Kalcidijev prijevod i komentar *Timeja*. On međutim, govoreći o nebu kao drugotnom uzroku, onom *srednjem* u kozmičkoj hijerarhiji, razvija jedno izrazito astrologijsko tumačenje neba i nebeskih bogova / duhova. U tome se najčešće prepoznaje utjecaj arapskih pisaca i Ptolemeja, čija je djela Herman upoznao zahvaljujući arapskim prijevodima (neka je od njih i sam preveo na latinski).

Analizom Kalcidijeva tumačenja mjesta iz *Timeja* od 37d do 43a, dakle dijela u kojem Platon na nekoliko mjesta spominje druge bogove, a potom i Hermanova izlaganja o nebu i nebeskim duhovima, u ovom izlaganju nastojimo pokazati da to Hermanovo isticanje značenja astrologije nije nužno tumačiti *isključivo* utjecajem arapskih pisaca, s obzirom na to da već u djelima kasnijih Platonovih tumača poput Kalcidija nalazimo elemente jedne astrološke interpretacije *Timeja*, koji su Hermanu mogli poslužiti kao podstrek pri preuzimanju astrologije izložene u djelima arapskih autora.